

तुम्ही 'ब्लू मून' पाहिलात का?

मित्रांनो, गेल्याच आठवड्यात भारताचे 'चंद्रयान ३' चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर उतरले आणि त्याची काही महत्त्वाची निरीक्षणेही पाठवली आहेत. चंद्राच्याच बाबतीत आणखी एक घटना या आठवड्यात घडली. आपण 'इट हॅपन्स वन्स इन अ ब्लू मून' या इंग्रजी वाक्यचाराचा वापर अनेकदा करतो. या वाक्यचारातील हा 'ब्लू मून' तुम्ही बुधवारी, ३० ऑगस्टच्या रात्री पाहिलाच असेल. 'ब्लू मून' म्हणजे नक्की काय बरे? चला, थोडे समजावून घेऊयात.

ब्लू मून आणि धूलिकण...

चंद्र 'ब्लू मून'ला निळसर दिसत नसला, तरी वातावरणातील धूर व धूलिकणांमुळे दुर्मिळ निळसर चंद्र दिसू शकतो. स्वीडन आणि कॅनडांमध्ये जंगलातील प्रचंड वणव्यानंतर आकाशात निळ्या रंगाचा चंद्र नजरेस पडला होता. इंडोनेशियातील क्राकोटा ज्वालामुखीच्या १८८३मधील प्रचंड उद्रेकामुळे चंद्र पुढील दोन वर्षांमध्ये निळ्या रंगात अवतरला होता. या उद्रेकात २ कोटी टन सल्फर वातावरणात मिसळला गेला. या ज्वालामुखीचा शेवटचा भीषण उद्रेक पाच हजार किलोमीटरपर्यंत एकू गेला.

चंद्र प्रत्येक महिन्यात पौर्णिमेच्या दिवशी पूर्ण आकाराचा दिसतो आणि अमावास्येला तो दिसत नाही, हे तुम्हाला माहिती आहे. पौर्णिमेच्या दिवशी चंद्राचे पूर्ण आकाराचे बिंब पाहताना आपण हरखून जातो. साधारणतः पौर्णिमा महिन्यातून एकदाच येते, मात्र क्वचित महिन्यातून दोन पौर्णिमा येतात. महिन्यातील या दुसऱ्या पौर्णिमेलाच 'ब्लू मून' असे म्हटले जाते. प्रत्येक वर्षामध्ये पौर्णिमेच्या चंद्रासाठीच्या आवश्यक दिवसांपेक्षा ११ दिवस अधिक येतात. दोन-तीन वर्षांनंतर या दिवसांची संख्या ३०च्या घरात गेल्यानंतर एकाच महिन्यात दुसरी पौर्णिमा येते व 'ब्लू मून'चे दर्शन घडते. या पौर्णिमेला 'ब्लू मून' म्हटले जात असले, तरी चंद्र निळसर रंगाचा दिसत नाही, बरे का! अभावानेच किंवा कधी तरी घडणारी घटना म्हणून तिला 'ब्लू मून' म्हटले जाते. यावेळी हा ब्लू मून सुपरमूनही होता, कारण चंद्र पृथ्वीच्या जवळही आला होता. पुढील ब्लू मून २०२४मध्ये १९ ऑगस्टला दिसणार आहे.

सुपरमून

चंद्र हा पृथ्वीचा एकमेव उपग्रह आहे, हे तुम्हाला माहिती आहेच. पृथ्वी व चंद्रामधील सरासरी अंतर ३ लाख ८४ हजार किलोमीटर आहे, हे तुम्हाला आता माहितीच आहे. मात्र, या अंतरापेक्षा चंद्र पृथ्वीच्या जवळ आल्याने तो नेहमीपेक्षा मोठा आणि तेजस्वी दिसतो. चंद्र पृथ्वीभोवती लंबवर्तुळाकार मार्गाने भ्रमण करत असल्याने तो कधी पृथ्वीच्या जवळ येतो, तर कधी पृथ्वीपासून दूर जातो. या मोठ्या आणि प्रकाशमान चंद्रालाच 'सुपरमून' म्हणतात. दरवर्षीच्या १२ ते १३ पौर्णिमांपैकी साधारणपणे तीन किंवा चार पौर्णिमांना 'सुपरमून' पाहायला मिळतो. या अवस्थेमध्ये चंद्र ३० टक्के अधिक तेजस्वी आणि नेहमीपेक्षा १२ टक्क्यांपर्यंत मोठा दिसू शकतो. ३० ऑगस्टच्या रात्री तुम्हाला सुपरमूनही दिसला. डोळ्यांना चंद्र मोठा दिसत नसला, तरी तो नेहमीपेक्षा अधिक प्रकाशमान नक्कीच दिसतो. एकविसाव्या शतकातील सर्वात प्रभावी सुपरमून ६ डिसेंबर २०५२ रोजी दिसेल. या दिवशी चंद्र एकविसाव्या शतकात पृथ्वीपासून सर्वात जवळ असेल.

